

5- Mesela, akıl bir âlettir. Eğer Cenab-ı Hakk'a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan

Üçüncü kâr: Her aza ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Mesela, akıl bir âlettir. Eğer Cenab-ı Hakk'a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan öyle meş'um ve müz'ic ve muacciz bir âlet olur ki geçmiş zamanın âlâm-ı hazînesini ve gelecek zamanın ehval-i muhavvifanesini senin bu bîçare başına yükletecek, yümünsüz ve muzır bir âlet derekesine iner. İşte bunun içindir ki fâsık adam, aklın iz'aç ve tacizinden kurtulmak için galiben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçar. Eğer Mâlik-i Hakiki'sine satılsa ve onun hesabına çalıştırsan akıl, öyle tılsımlı bir anahtar olur ki şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye müheyya eden bir mürşid-i Rabbanî derecesine çıkar.

Ey nefis! Akıl sana verilmiş bir nimettir; ama **kime çalıştığına** bak.

Eğer akılı Allah'a satmaz, nefsin hesabına çalıştırsan; o akıl senin başına bela olur. Geçmişin pişmanlıklarını sırtına yükler, geleceğin korkularını boynuna asar. Uyumazsın, huzur bulmazsın, içinden çıkamazsın. İşte bu yüzden günahkâr insan akıldan kaçmak ister; ya sarhoşluğa sığınır ya gürültüye, ya eğlenceye... Çünkü akıl artık **ışkence âleti** olmuştur.

Aklı Mâlik-i Hakikî'sine satarsan, o akıl birden **kâinat anahtarına** dönüşür. Rahmet hazinelerini açar, hikmet definelerini çözer. Seni şüphe bataklığından alır, **ebedî saadetin yoluna** koyar. O zaman akıl, seni yakan değil; **sana yol gösteren Rabbanî bir mürşid** olur.

Akıl, Allah hesabına çalıştırıldığında kâinata **körü körüne bakan bir alet** olmaktan çıkar; Zerreden seyyarata kadar her bir mahlûk, sıradan bir varlık değil; **kilitlenmiş bir rahmet hazinesi, mühürlenmiş bir hikmet definesidir**. O hazinelerin içinde tesadüf yoktur; **Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâsı saklıdır**. Akıl Allah'a satıldığında bu defineleri açar ve onda saklanmış olan **Esma-i İlâhiyeyi keşfeden bir anahtar** hâline gelir.

Akıl Allah'a satılmadığında bu hazineler **kilitli sandık** gibidir. İnsan bakar ama görmez; görür ama anlamaz. "Tesadüf", "doğa", "kendiliğinden" der geçer. Ama akıl imanla

çalıştığında: Her varlık bir **ayet**, her hadise bir **isim aynası**, her nizam bir **hikmet mührü** olur.

Akıl, imanla çalıştığında **bazen bir anahtar**, bazen bir **dedektör** gibidir. Kâinata rastgele bakmaz; **hazine arar**. Zerrede saklı ilmi sezer, hayattaki rahmeti tespit eder, düzende gizlenen hikmeti yakalar. Anahtar olur; mühürlü kapıları açar. Dedektör olur; toprağın altındaki defineleri bulur. Böylece her mahlûk, suskun bir cisim olmaktan çıkar; içinde **Esmâ-i Hüsnâ saklı bir hazine sandığı** hâline gelir. Akıl açtıkça anlar: Bu âlem boş değil; **isim isim konuşan bir ilâhî sırlar diyarındır**.

İşte rahmet hazineleri, mahlûkatın içindeki bu şefkatli ikramlardır.

Şimdi aklımızı çalıştıralım....

Yeni doğmuş bir bebeğe bakalım.

Ağzına tam ölçüsünde süt hazırlanmış. Ne eksik ne fazla. Annenin kalbine bir şefkat konmuş, göğsüne bir rızık bağlanmış. Bu sadece **ikram** mı? Akıl burada durursa hayvanî bakmış olur. Geç! Bu ikramın arkasında **Mükrim** var. O şefkati kim koydu? O sütü kim ayarladı?

Toprağa düşen küçücük bir tohuma bakalım.

Çürür gibi oluyor ama içinden koskoca bir ağaç çıkıyor. Meyve veriyor, gölge veriyor, rızık oluyor. Bu bir **ihsan**. Ama akıl burada durursa körleşir. Geç! Bu ihsanı yapan **Muhsin** kim? Kör tabiat mı, şuursuz toprak mı?

Bir hastaya bakalım.

Zayıf düşmüşken bir ilâç denk geliyor, bir dua kabul ediliyor, bir şifa kapısı açılıyor. Bu bir **in'âm**. Ama akıl nimette oyalanırsa nankör olur. Geç! Bu nimeti veren **Mün'im** kim?

Yağmura bakalım.

Gökten tertemiz indiriliyor. Herkese yetiyor. Kimseye "sen fazla içtin" demiyor. Bu bir rahmet ikramı. Ama akıl yağmurda kalırsa yanılır. Geç! Bu ikramı gönderen **Er-Rahmân**'ı bul.

Güneşe bakalım.

Bir lamba gibi değil; ölçülü, sadık, isyânsız çalışıyor. Bir an fazla yaklaşırsa yakar, biraz uzaklaşırsa dondurur. Bu bir **hikmetli ihsan**. Ama akıl güneşte takılırsa put yapar. Geç! Bu dengeyi kuran **El-Hakîm**'e ulaş.

İşte akıl böyle çalışmalı: İkrâmı görüp, **Mükrim'i bulmalı**. Nimeti tadıp, **Mün'im'i tanımalı**. İhsanı fark edip, **Muhsin'e secde etmeli**

İmanlı akıl her nimette durmaz; **nimetten Nimet Sahibine yürür**. İşte o zaman kâinat, nimetler pazarı değil; **Esmâ-i Hüsnâ ile dolu bir rahmet sarayı** olur.

Hikmet defineleri ise, her şeyin arkasına gizlenmiş esma-i ilahiye ve

ilâhî maksatlardır.

Öyleyse gel, **aklı Allah hesabına çalıştırıp** bir keşif yapalım;

Hikmet defineleri, her şeyin arkasına gizlenmiş **Esmâ-i İlâhiye** ve o esmânın hedeflediği **ilâhî maksatlardır**. Görünen şey perde, görünmeyen mana hazinedir. Öyleyse gel; akli nefsin gürültüsünden çekip çıkaralım, **Allah hesabına çalıştırıp bir keşif yapalım**:

Bir **acıya** bak.

Zahiri can yakar. Ama akıl derine inince şunu görür: Acı, insanı uyandırır; kibri kırar; faniliği öğretir. Orada **El-Hakîm** gizlidir. Maksat, incitmek değil; **terbiye etmektir**.

Bir **gecikmeye** bak.

İstedğin hemen olmuyor. Zannedersin ki kapı kapandı. Oysa akıl anahtarı çevirince şunu keşfeder: Gecikme, hazırlıktır. Orada **El-Latîf** vardır. Maksat, vermemek değil; **en uygun vakitte vermektir**.

Bir **ölüme** bak.

Zahiren kopuş, ayrılık. Ama hikmet definelerini açan akıl görür ki: Ölüm, mülkten terhis; yükten kurtuluştur. Orada **El-Bâis** ve **El-Hayy** saklıdır. Maksat yok etmek değil; **başka bir hayata geçirmektir**.

Bir **nimetin azalmasına** bak.

Zannedersin ki elinden alındı. Oysa hikmet der ki: Kalbi nimete bağlama! Orada **El-Ganiyy** var. Maksat fakirleştirmek değil; **sahibini hatırlatmaktır**.

Bir **çocuğun gülüşüne** bak.

Hiçbir menfaat yok, hiçbir hesap yok. Orada **Er-Rahîm** konuşur. Maksat, dünyayı süslemek değil; **rahmeti tattırmaktır**.

Bir **kanuna** bak: Yerçekimi, gece-gündüz, ölçü...

Hikmet defineleri açılınca görülür ki: Bu düzen, tesadüf değil. Orada **El-Adl** ve **El-Mukaddir** vardır. Maksat kaos değil; **istikrardır**.

İşte akıl böyle keşfeder: Olayda durmaz, **maksada yürür**. Sebep te oyalanmaz, **İsme ulaşır**. Perdeyi yırtmaz; **arkasındaki manayı okur**.

Aklı Allah'a satmazsan, gördüğün her şey **anlamsız bir yığın** olur.

Aklı Allah'a satarsan, yaşadığın her şey **konusan bir ayet** olur.

Keşif budur: Eşyayı değil, **Esma'yı görmek**. Hadiseyi değil, **hikmeti okumak**.